

**КРИМІНАЛЬНА СУБКУЛЬТУРА
У МІСЦЯХ НЕСВОБОДИ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ: ПРОТИДІЯ ТА ЗАПОБІГАННЯ**

Боровик А. В.

*кандидат юридичних наук, професор, віце-президент з наукової роботи
Науково-дослідного інституту публічного права
м. Київ, Україна*

Віхляєв М. Ю.

*доктор юридичних наук, професор,
директор Центру україно-європейського наукового співробітництва
м. Ужгород, Україна*

В умовах воєнного стану важливу роль у протидії та запобіганні субкультури у місцях несвободи Міністерства юстиції України відіграє інтегрований системний аналіз вчинення засудженими під час відбування покарання нових кримінальних правопорушень. Це дозволить простежити вплив кримінальної субкультури на тенденції й динаміку виконання/ відбування засудженими в місцях несвободи покарання. І водночас, довести, що субкультура у місцях несвободи Міністерства юстиції України є суспільно небезпечним явищем, оскільки вона носить сталий характер, має відносно визначену структуру, рівень та динаміку розвитку.

Як встановлено у ході дослідження, щорічно у місцях несвободи Міністерства юстиції України за участю засуджених, які заряджені субкультурою реєструється більше половини кримінальних правопорушень. У структурі злочинності переважаючими є злочини, що пов'язані зі злісною непокорю засуджених адміністрації виправної установи. Значною є питома вага злочинів у сфері правосуддя, а саме: втечі з виправних центрів, ухилення від відбування покарання тощо.

Проведений аналіз вчинення засудженими в місцях несвободи нових кримінальних правопорушень показує, що органи досудового розслідування не завжди дотримуються Кримінально процесуального законодавства (ст. ст. 23–23-2 КПК України) щодо виявлення причин і умов, котрі сприяли вчиненню таких кримінальних правопорушень у місцях несвободи, у зв'язку з чим останні виступають детермінантами рецидивної злочинності.

З іншого боку, зазначені тенденції показують, що адміністрація місць несвободи не проявляє зацікавленість довести роль окремих

категорій засуджених до причин і умов вчинення кримінального правопорушення, що породжує так названих «смотрящих» бути не покараними. Основні показники пенітенціарної злочинності збігаються з аналогічними характеристиками загальної злочинності в Україні, що є підтвердженням системного характеру розвитку даного кримінальної субкультури.

З цього випливає, що для вирішення проблеми протидії та запобігання кримінальної субкультури мають максимально залучатися всі можливості держави і суспільства. Такий само підхід має бути домінуючим і при організації виконання кримінальних покарань та реалізації інших завдань кримінально-виконавчого та кримінально-процесуального законодавства України.

Водночас, при правильній організації адміністрацією місць несвободи заходів протидії та запобігання вчинення засудженими кримінальних правопорушень кримінальна субкультура як феномен соціального характеру, підлягає кореляції, контролю, блокуванню та нейтралізації.

Варто також наголосити, що існування кримінальної субкультури у місцях несвободи Міністерства юстиції України породжують та сприяють засудженим у вчиненні нових злочинів, а саме: соціально-економічні; соціально-правові; соціально-психологічні; організаційно-управлінські та технічні причини і умови, а також різноманітні протиріччя соціального буття засуджених до покарання у виді позбавлення волі.

Зокрема, саме кримінальна субкультура вимушує засуджених в місцях несвободи вести так званий «притосувальницький» спосіб життя в умовах відбування покарання, що веде не тільки до руйнації особи засудженого, а й до випадків вчинення останніми нових злочинів. Серед заходів протидії та запобігання кримінальної субкультури в місцях несвободи варто виділити такі:

- прорахунки в організації та проведенні оперативними підрозділами завдань конфіденційного співробітництва, внаслідок чого значна їх кількість тривалий час залишається без реалізації;

- не достатній практичний досвід оперативних працівників виправних колоній залучення до конфіденційного співробітництва засуджених щодо їх протидії та запобігання кримінальної субкультури, а також своєчасного і повного отримання інформації про обставини їх вчинення;

- неналежний рівень співпраці персоналу місць несвободи, що обумовлено відомчою зашореністю та підміною службових інтересів власними деякою частиною їх керівного складу;

– незацікавленість персоналу місць несвободи у силу своєї некомпетентності та великої завантаженості займатись проблемами кримінальної субкультури, у зв'язку з цим цей феномен так і залишається одною із детермінантів вчинення нових злочинів в місцях несвободи.

Насамкінець, для створення реальних механізмів протидії та запобігання кримінальній субкультурі у місцях несвободи варто під час службових занять відпрацьовувати питання кримінальної субкультури, ввести спеціальний модульний курс вивчення даного явища із використанням практичних кейсів набуття навичок протидії та запобігання кримінальній субкультури.

У контексті обговорення запропонованої професором І.Г. Богатирьовим «В'язниця в Україні у XXI столітті (інноваційна модель) [1, с. 7] варто підтримати науково обгрунтовані пропозиції автора, оскільки приведення функціонування в'язниці у відповідність до міжнародних стандартів, вимог європейської світової спільноти щодо тримання засуджених на принципах верховенство права, диференціації та індивідуалізації покарання, гласності, справедливості, не відворотності покарання суттєво вплине на проблему кримінальної субкультури в місцях несвободи Міністерства юстиції України.

Література:

1. Богатирьов І.Г. В'язниця в Україні у XXI столітті (інноваційна модель) Київ : ВД «Дакор», 2023. 44 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-327-2-6>

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЬ НЕСВОБОДИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дрозд О. Ю.,

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України
керівник департаменту організації забезпечення діяльності
Бюро економічної безпеки України
м. Київ, Україна*

Повномасштабне воєнне вторгнення росії в Україну негативно вплинуло на всі сфери суспільно-політичного життя. У складних і небезпечних умовах опинилось більшість державних інституцій, а